

05

A

1321

9

DISSERTATIONEM PHYSICAM,
De
Sapientia Naturæ,

*Ad diem 18. Martii, DEO dante,
examine publico sistunt*

PRÆSES

M. JOHANNES Müller /

&

RESPONDENS

GEORGIUS DAVID Ziegra /
WITTEBERGA-SAXO.

WITTEBERGÆ,

Literis MATTHÆI HENCKELII, Acad. Typogr.

ANNO M. DC. LXXVI.

PROTOSYNEDRII ECCLESIASTICI
PRÆSIDI,
ILLUSTRISSIMO DOMINO,
DN. CAROLO, LIB. BARONI A *Friesen/*
DYNASTÆ IN *Köthau / Kotta ET Geschwitz / &c.*
SERENISS. AC POTENTISS. ELECTORIS SAXONIÆ
IN SANCTIORE CONSILIO SENATORI ET CO-
MITI EMINENTISSIMO,
DOMINO MEO GRATIOSISSIMO,
NEC NON
CONSILIARIIS GRAVISSIMIS,
VIRIS
SUMME RÈVERENDIS, MAGNIFICIS, NOBILISSIMIS, CON-
SULTISSIMIS atq; EXCELLENTISSIMIS,
DN. MARTINO GEIERO, SERENISS.
ELECTORI SAX. A CONCIONIBUS AULICIS PRIMARIIS
ET CONFSSIONIBUS SACRIS,
DN. CHRISTOPHORO BULÆO, ECCLESIAE
AD D. CRUCIS, QUÆ DRESDÆ EST, PASTORI ET
VICINARUM SUPERINTENDENTI,
THEOLOGIS SUMMIS;
DN. GOTTFRIEDO BERRINGERO,
ET
DN. ADAMO CHRISTOPHORO JACOBI,
ICTIS CELEBERRIMIS,
DOMINIS PATRONIS, PROMOTORIBUS
ET EVERGETIS MEIS MAGNIS,

Primitias has studiorum meorum
sacras esse volui

Respondens.

05 A 1321

Cum DEO!

§. 1.

El sapientissimi opus Natura est. Huic ille in creatione simulacrum aliquod sapientiæ suæ impresit, quò etiamnum superbit. De Phidia, statuariò consummatissimò, referunt, eum artificiò vultum suum infixisse Minervæ, ut priùs dissolvendum esset totum Divæ simulacrum, quàm autoris deleri posset effigies. Ita divina Sapientia notam aliquam sui in omni natura subtilissimè expresit. De qua quidem dum nonnulla chartis exiguis commendare paramus, ante omnia veneramur Deum supplices, ut largiatur incrementa felicia labori, qui ad ipsius gloriam unicè collineat. Etenim, inferiorem hanc mirantes sapientiam, què facere poterimus, quin superiorem simul honoremus, & à parvis his rivulis ad uberrimum illum fontem perveniamus?

§. 2. Primam verò operam in voces conferemus, ne cui anceps illarum sensus fortè imponat. *Natura* nomen varium admodum est: tot recipit formas, quod vix Proteus aut Chamæleon induit. Nos in præsens ejus titulo denotamus *causas naturales, effectus suos naturales producentes*. Has enim Naturam Naturatam, (sicut Deum, à quo originem ducunt, Naturam Naturantem) quidam, boni quidem Philosophi, sed malæ Latinitatis autores, nuncupârunt. *Sapientia* nomine nunc non venit Habitus ille Intellectûs, qui in contemplandis principiis simul & conclusionibus occupatus est. Non enim Naturæ generatim sumtæ Intellectus attribui potest, qui in solum hominem ratione gaudentem cadit. Et Habitus quoque, quamvis hominibus, & interdum etiam brutis (saltem per Analogiam inter-

A 2 nam

nam) convenient, à reliquis tamen agentibus naturalibus planè alieni sunt. Nec significatur excellens & distincta rerum præstantissimarum cognitio, cujus respectu antiquitas Philosophos veteres Σοφῶν vel sapientum elogio venerata est: quam verò appellationem Samius Senex, nimis arrogantem judicans, in Philosophi titulum commutavit. Cur enim Sapientia hòc etiam modò intellecta ad Naturam accommodari nequeat, eadem, quæ antea, rationes evincunt. Scilicet & ipsa Intellectum solummodò perficit, & ubicunqve reperitur in rebus creatis, Habitus est. Sed indicatur *Potentia ac virtus activa, naturaliter insita, per quam Natura actiones suas naturales rectè & perfectè edit.* Adhiberi enim Sapientia interdum in populari usu consuevit pro rectitudine, ut ita loqui liceat, & perfectione in agendo, conjunctâ cum notitiâ causarum: quo sensu Phidiam sapientem marmorarium, & Polycletum statuarium sapientem Aristoteles appellavit, & sapiens salutatur omnis artifex, qui in arte suâ rectè & perfectè operatur, ita quidem, ut causas etiam, cur ita operetur, noscat. Quæ etsi & ipsa πρώτως intellectu præditis conveniat, δευτέρας tamen, & per Analogiam, uti loquuntur Logici, Attributionis, reliquis etiam causis naturaliter agentibus non male applicatur: sicuti & Codex Sacer Brutorum Sapientiam non una vice celebrat, & Naturæ Interpretes sapientiæ vestigia in universa Natura deprehendunt.

§. 3. Nam primò tota Natura in omnibus suis actionibus, quod cum primis sapientis est, certum scopum ac finem sibi proponit. Deum & Naturam nihil frustra agere, magnus ille Stagiræ alumnus passim inculcat. Id vero consonare, animadvertet, quisquis à Natura petere exempla voluerit. Lapis ex alto ad terram non descendit temere, sed eò proposito, ut ad centrum omnium gravium, quod in media Terræ parte est positum, perveniat. Unde deorsum semper tendit, ut, si Terra ad centrum usque suum terebraretur, eò ferretur & ipse, nec plus ultra, etiamsi vel maximè & altera Terræ semidiameter esset perfossa. Non cæco impetu Magnes ferrum allicit, allectumqve suaviter osculatur, sed habet metam, quò collimat. Cupit enim frui ejus consuetudine, cujus cum natura multum ipsi convenit, cum simili-

similitudo qualitatū ubiqve amicitiam & conjunctionem pariat. Cupit vires suas præstare integras, quia ferrum, Magneti præsens, vigorem ejus nativum conservat: unde & Magnetem, ne langvescat, in scobe ferri deponere oportet. Par judicium esto de omnibus aliis actionibus, quotquot à Natura suscipiuntur. Fit ob certum finem generatio. Nam quando verbi causa gallina mari suo succumbit, & post ovis, quæ ex coitu peperit, studio indefessò incubat, sobolis procreationem & generis sui, quod è vita quotidie excedentes gallinæ minuunt, conservationem respicit. Quare &, ne excidat hoc finem, pullos exclusos educat, & à vi alienâ, quantum quidem in ipsa est, defendit: nec dimittit prius, quàm sibi metipsis de necessariis prospicere per ad ulteriorem ætatem valeant. Ita ob finem fit auditio, visio, ambulatio, nutritio, augmentatio, & id genus alia. Equidem Naturam interdum finem non attingere, inficias ire non possumus, sunt enim in promptu exempla, quæ de rei veritate loquuntur. Occupatæ quandoque stellæ sunt in concitanda pluvia aut alia aëris intemperie, sed nequaquam id, ad quod tendunt, consequuntur, quoniam terra subjecta pluvie materiâ destituitur. Quæ de causâ bene monuerunt veteres, Physicum & Astrologum in prædicendis tempestatibus alterò oculò cælum, alterò terram intueri debere. Quod quia non faciunt, qui conscribunt calendaria, certè nec facere possunt, quid mirum, si tam crebrò mentiantur? Sic generat nonnunquam canis, hâc fini, ut perfectum canem producat: verùm, ob causas certas intervenientes, de quibus Physicorum differunt filii, monstrum biceps, triceps, aut aliò defectu turpe mundo sistit. Hæc autem minimè gentium probant, quòd Natura propter finem non egerit. Imò ex ipsis illis Naturæ erroribus intentio ejus antegressa veriùs adstruitur. Nemo quippe aberrasse dicitur, nisi qui ad scopum jacula antè direxit.

§. 4. Deinde etiam *Natura semper media, fini consequendo valde apta, adhibet.* Insipidus quidem finem sæpe expetit, sed mediis convenientibus, quibus ad eum pervenire licet, non utitur. Melius verò hîc sapit Naturæ ingenium. Redeant in exemplum sidera, cœli faces. Hæc, terram fœcundam reddere

volentia, non inconvenientem fini suo materiam, sed aquam, in minima sua resolutam, è terris extrahunt. Quæ postquam in mediâ aëris regione in guttas abiit, impetu naturali terram petit, ibiq; feliciter provenire fruges facit, cùm humor ad generationem plurimum momenti conferat. Temperant verò hanc aquam sulphureis & pingvibus atomis, quia hortis & agris pingvedo utilissima est, quod exemplò fimi docetur. Privatim Sol, stellarum princeps, ortum inferiorum corporum promoturus, effluvia calida elevat, & applicat nascentibus; dum videlicet calor in omni generatione instrumenti vices sustinet. Hirundo, structura nidum, non lapides aut spinas colligit, sed lutum & stramina: nam lapides & spinæ ad finem, quem sensu versat, nihil faciunt. Quis admirari hîc satis possit *Prudentiam Animatorum, quam adhibent in sustentanda vita, in propulsandis periculis, in depellendis morbis? De singulis pauca memorare libet.* Plantæ distinguunt in terra alimentum, & succum sibi convenientem sugunt, disconvenientem respuunt. Pars quævis in corpore nutrimentum idoneum attrahit, minus idoneo relictò. Quodvis animalium cibum naturæ congruum, nec alium, capit. Fame citius periret vultur, quam attingeret triticum. Non est, quòd risisti, Cato, semper alioquin austere, asinum, carduò vespertem: Amat enim hanc lactucam ejus stomachus, amant labra. Ita ardea & fiber aluntur pisciculis, aquila & accipiter aviculis, anser & gallina frumentis, dama & cervus stirpibus parvulis. Nec in assumendo tantùm, sed & in parando victu similis Animantium solertia deprehenditur. Prodeant in medium formicæ, ad quarum providam curam considerandam ablegat nos Spiritus Sanctus per Salomonem, Proverbiorum VI, 6. Vade, inquit, ô stulte, ad formicam, & examina vias ejus, & disce Sapientiam. Digna res memoratu! Sapientiæ Doctores dat Deus bruta animantia. Pater majores natu filios exemplò minorum castigat, cùm infirmioris virtus fortiùs provocet. Sapientia autem ista formicarum in his potissimùm consistit actibus: Frumentantes in æstate, provident cibum, quò vivant in hyeme, quando parare alium non possunt. Meliora grana in agris seligunt. Deferunt frumenta in sua horrea, ibique recondunt & ad-

adservant. Capitula granorum, quæ virtus germinalis erumpere solet, arrodunt, ne germinandò nullum sui usum præbeant. Tempore sereno grana exponunt & exsiccant; imminente pluviâ in antra referunt. Didicerunt inde homines, nunquam sequi pluvias, quando formicæ exponunt sua grana. Videamus & alia. Vulpes, ut potiatur piscibus, quos in delitiis habet, caudam immergit in aquam, quam postmodum, ubi villis ipsius involuti sunt pisces, repente attrahit. Eadem, cum esurit, & videt prætervolantes aves, mortuam se fingit, & sic ad sese aves allicit, ut descendant tanquam ad cadaver, quas verò tunc arripit & enecat. Hyæna humanam vocem imitatur, & canes pastoresq; nominatim ad se vocat, ut seorsim positos devoret. Crocodilus eundem ob finem lacrymas humanas repræsentat. Cancer fluviatilis, dum ostreis insidiatur, atque ex iis escam venatur, lapillos patulæ hiantiq; testæ ingerit, ita ut ocludi nequeat: mox dentato forcipe pisculentam carnem abradit atque elicit, illoq; alimento suaviter ac securè nulloq; vindictæ metu fruitur. Id ipsum & Polypus piscis factitare dicitur. Ast aliâ ratione Ardea avis, quoniam clausum ostreum aperire nequit, deglutit integrum, intusq; retentum tam diu agit, donec calore apertum sentiat; tum enim hians iterum reddit, & quod esui est, extrahit. Aquila ut vesci testudine queat, eam in altum elevat, & in lapidem dejicit, quò allisa frangatur. Quò quidem casu Æschylum, Poëtam Tragicum periisse constat, cum aquila, elusa splendore capitis, capillis vacui, lapidem esse rata, testudinem in ipsum demitteret.

§. 5. Venio ad *periculorum propulsationem*. De Leone referunt historiae Naturalis conditores, quòd, iter faciens, varium & multiplex vestigium imprimat, modò progrediendo, modò regrediendo, modò ad latus flectendo; quodq; viam partim præcidat, partim oblitteret: ne venatores lustrum, ubi cum catulis habitat, reperire possint; sed variis & cœcis vestigiis fallantur. Mustela loca mutat subinde, ut cubile ejus reperire, difficile sit. Vulpes cavernas, quæ multos habent exitus, procul inter se distantes, incolit, ne, circa exitum unum positus venatorum insidiis, comprehendatur. Grues, ne circumveniantur ab hostibus, in stationibus suis excubias agere pro toto agmine, divisâ per vices noctis vigiliâ dicuntur.

cun-

cuntur; stantes altero pede, altero lapidem tenentes, ut, somno fortè obrepente, per lapidem dilabentem excitentur. Easdem, quando ex Cilicia devolent, & jam appropinquent ad montem Taurum, ubi sunt plurimæ aquilæ, cum quibus naturale odium exercent, in ora recipere lapillos, & ita sibi metipsis imperare silentium, ne sentiantur, aliqui scribunt. Id quod & nonnulli de anseribus feris vel sylvestribus memoriæ produnt: qui aliàs etiam, æquè ut grues, tum volandi duces, tum somni custodes habere feruntur. Pulli gallinacei, cum magna boum & eqvorum propè adstantium corpora non timeant, milvo è longinqvo conspecto, aut fugâ ad matrem sibi consulunt, aut graminibus, herbis & fruticibus teguntur. Serpentes, cum noverint, se esse exosos hominibus, conspectis iis sapienter de via declinant, abdunt se, & cavernas suas repetunt. Si verò elabi nequeant, & ad certamen deventum sit, in gyros volvuntur, & caput diligenter defendunt. Hòc enim periclitante, periclitatur tota ipsorum vita: reliquæ verò partes erosæ aut vulneratæ lambendo restituuntur. Unde monitum Servatoris ad discipulos suos: Estote prudentes, sicut serpentes, Matth. X, 16. Præclarè etiam quod vis animal tenet, quibus armis vim ab alio illatam arcere debeat. Bos cornibus se tuetur, quia in his maxima ipsius vis consistit. At mutató rerum statu Bonasus, cornua pugnæ inutilia, utpote multiplici in se flexu recurrentia, gestans, præsidium, quod frons negavit, in alvo quarit. Inde, cum fugâ sibi consulit, proluvie citi ventris finem egerit per longitudinem trium jugerum, cujus ardens contactus insequentes, ignis instar, exurit. Pari pacto vulpes, nullò aliò præsidio instructa, cum à canibus urgetur, in cauda villosa urinam, quæ supra modum est foetida, collectam in canes insequentes spargit, ut aliquantum recedere cogantur. Leo ungvibus, eqvus ungula, canis ore, dente aper injurias externas propellunt. Xiphia piscis eâ parte, unde nomen traxit, (pinna scilicet sive rostro) tanquam gladio utitur. Pastinaca aculeo se defendit. Muræna dentibus eò commodiùs se tuetur, quòd eorum prædita est duplici ordine. Erinaceus, pelle aculeatâ vestitus, de fuga cum desperat, in globum se volvit, ut apprehendi non queat. Rubeta infestata virus emittit è clunibus, & verberantem interficere conatur.

§.6. De

§. 6. De morborum depulsiōe ut pauca adhuc edisseram, restat. Ibis, Ægypto adsveta avis, quoties obstructionem alvi patitur, quod ipsi sæpius contingit, rostro suo adunco, quò gaudet, aquam ingerit per podicem in intestina, ut hæc reddat lubrica, & excernendis excrementis apta. Fama est, hinc Clysteris usum primum promanasse. Hippopotamus, ne ex nimia repletione in morbum incidat, exit ad littus, recentes arundinum scissuras speculatus, atque ubi acutissimam videt stirpem, imprimens corpus, venam quandam in crure vulnerat, & ita profluvio sanguinis morbidum aliàs corpus exonerat, & plagam limo rursus obducit, Plinio referente. Phlebotomiæ instar hinc deprehendis. Vis plura Chirurgices exempla adducam? Elephantes tela sibi infixæ, absque nervorum convulsione aut contractione, eximunt, & Aloës lacrymis, sicubi earum copia datur, instillatis vulnera sanant. Cervi & Capræ sylvestres in Creta, sagittis transfixæ, Dictamnnum quarunt, & hujus herbæ pastu eas excutiunt. Poteris & Pharmaceutricen à brutis discere. Palumbes, Graculi & Merulæ superfluos humores expurgant, lauri degustatis foliis; columbæ & turtures helxine. Canes & feles, ut dejiciant ventrem, quoties nimia colluvie oppleta sentiunt viscera, gramina rore perfusa comedunt. Diæticen Lupi & Leones docti sunt, sæpè per dies aliquot à carnibus datâ operâ se abstinentes. Frustrâ igitur es, Apollo, quòd Medicinâ tanquam inventô tuò tam ambitiosè, interprete Nasone, te jactas. Bruta animantia aut totam hanc laudem aut certè partem ejus sibi vendicant.

§. 7. Non autem tantùm media justa adhibere solet Natura, sed & modum agendi exquisitè callet. Ita novit Anima humani in utero, quò pacto formare corpus hominis, & ex quibus feminis particulis quæ organa fabricare debeat. Tenet omne avium genus, quomodo nidos suos exstruere debeat. Intueamur saltem ciconias. Illæ siquidem primò rotunda figunt pomœria, post ædificium construunt, constructum stabilire tentant. Si quid distortius hæret, id rostris in ordinem sollicitè redigunt. Hirundines, nidum apparantes, cum festucis seu culmis stramentorum conjungunt lutum, & quidem ita implicant, sicut faciunt, qui parietes formant ex luto. Festucis autem solidioribus primùm locò funda-

B

menti

menti jactis, molliores superaddunt. Si luti est penuria, aquas sum-
mis alis stringunt, posteaq; se involvunt pulveri tenuissimo, & hoc
pacto usum luti sibi comparant. Præterea figuram operi suo non
angularem induunt, vel plenam anfractibus, sed globosam & æ-
quabilem, quia hæc est firmior & capacior, & fortius resistit vio-
lentia insidiantium. Ita & cum aliis comparatum est. Fœtus ara-
nearum, vix benè ovis exclusi, fila deducere, & formare texturam,
nulli mortalium imitabilem, valent. Nascitur hæc ars, non discitur.
Nos rudes sine longa disciplina sumus: at bruta animantia sapiunt
etiam sine Magistro, ac erudita sunt, licet rectè facere non didi-
cerint. Pulli anatum anserumq;ve, qui nec aquam viderunt un-
quam, cum importantur aquæ, natate tenent. Avium genus vola-
tum molitur, etiam si ob membra tenella & levia pennarum rudi-
menta volare nondum queat. Apes societatem vel Politiam, sine
præceptis Politices, constituunt. Luscinia, quamvis nullo canen-
di Doctore usa sit, à salice tamen sua perfectæ, ut Plinius inquit,
Musicae scientiæ modulatum sonum edit. Nunc enim continuò
spiritu trahitur in longum æquabiliter, sine mutatione; nunc au-
tem quiescit; nunc inflectitur, jam minutiùs & concisiùs canit;
nunc intorquet & quasi crispat vocem; nunc extendit, jam revo-
cat; aliàs longos concinit versus, aliàs breves, interdum brevissi-
mos. Equidem quòd Luscinia quasi Musicae scholas & ludos ha-
beant, in quibus discipulae versus, quos reddant postmodum, acci-
pant, audiantq; magistras intentione magnâ, & vicibus reticeant,
docentes etiam errores commissos corrigant & reprehendant,
aliqui & in his memoratus antè Plinius, ille Naturæ Bibliotheca-
rius, autores sunt. Sed ego id omne, si quid hîc observatum, ad
contentionem, quam aviculæ illæ de cantu consueverunt habere,
potiùs retulerim. Adde & hoc, quòd animalia etiam distinctè, pro
distincto fine, agere sciant. Gallina enim, cum pullos vocat, cro-
citat; cum eosdem ad fugam ob milvum hortatur, extendit vo-
cem in longum & extollit; cum capitur, clamat anxie, repetitq;
quasi singultiens; cum ovum parit, exultat; cum pullos deducit,
aliâ voce asperiore, crassiore atque rariore utitur, quam cum illos
ad se vocat. Anseres aliâ voce anseres alios accedentes, aliâ disce-
den-

dentes, aliâ peregrinos, aliâ familiares excipiunt. Pertinet huc quoque, quod Lucretius cecinit:

*Accipitres atq; ossifraga, mergiq; marini
Longè alias alio faciunt in tempore voces.*

§. 8. Tum quoque *optimè & pulcherrimè Natura operatur.* Commendat opus Artificem. Adeamus modò corpus hominis, & videamus, quàm affabrè illud ab anima rationali formatum sit. Qvis miretur satîs osium, cartilaginum, ligamentorum, nervorum, venarum, viscerum structuras, sensuum item officinas, & similia? Omnia tam aptè & rotundè fabricata sunt, ut non sit, quod adjicias, aut quod subducas. Tulliani sermonis gloria fuit, nihil ei addi posse; Demosthenici, nihil adimi. Fallor? an utrumque de corpore humano dici potest? Intelligebat id olim Galenus, Medicorum Princeps. Hic enim, ut Epicuri errorem convinceret, dicebat, se illi daturum centum annos, ut situm, figuram, aut structuram alicujus partis mutaret, neque dubitare se, futurum tandem, ut fateri cogatur, non alio nec perfectiori modò id fieri potuisse. Ab homine ad bruta, à brutis ad plantas, à plantis ad metalla si facimus gressum, ubique summam deprehendimus pulcritudinem. Aliqua saltem documenta adferam; nec enim omnia persequi nunc licet. Quàm decorè Natura, mater illa provida, alia brutorum animalium donat pennis, alia expedit squamis, alia lanâ & velleribus induit, alia pilis protegit, alia testis munit, crustis armat, conchis vallat? Omnes prætereà illorum artus pro cujusvis indole & mole convenientissimè fabricat. Unde non in magnis tantùm animalibus, sed & in minimis majestas quædam elucet. Turrigeros Elephantorum miramur humeros, taurorum colla, leonum jubas: sed vel culex habet, quibus mentis nostræ aciem in se convertat. Quâ subtilitate pennæ, crura, telum, & tot membra alia in tam parvo hoc atque tam nullo corpore formata sunt? Ubi tot collocati sensus? ubi visus inditus? ubi gustus applicatus? ubi odoratus insertus? præcipuè verò ubi truculenta illa & proportione maxima vox ingenerata? Quàm pulchrè etiam producuntur à Natura gramina, flores & folia? sub verno cum-

primis aëre, quando pictor ille mundi (ut vates quidam Hispanus Majum appellavit,) campos & sylvas vestit? unde Salvator mundi: cognoscite, ait, Lilia agri, quomodo crescant: dico vobis, nec Salomonem quidem in universa sua gloria sic amictum fuisse, ut unum ex his. Ita & auctumnali tempestate quem non poma, pira, mespila, & alia fructuum genera infinita, coloribus, odoribus, saporibus cæterisque dotibus egregiis adficiunt & alliciunt? Jam si gemmarum, auri & aliorum Metallorum decorem prædicare vellem, Herculem, quod dicunt in Proverbio, Spartæ laudarem. Neminem enim dissentientem facile habiturus essem. In Gemmis sanè coacta in arctum Naturæ Majestas est. Minima hæc corpora maximâ materiæ puritate, summâ colorum suavitate, incredibili virtutum efficaciam, gaudiô nos lassant assiduô. Quem non Adamas, quem non Smaragdus, quem non Jaspis, velut sidera terreni orbis, oblectant? Sed, misis his, alias etiam Naturæ operationes contemplemur. Quam artificiosè Aranea texturam suam format? quam concinnè fila disponit? Alia in rectum immissa fundamenti loco, alia in orbem currentia explicat, atque in centro, ceu specula quadam, minora animalia, in quorum perniciem illa tenduntur, retibus veluti sese implicatura observat. Quam affabrè apes, sine arte, sine regula, sine circino, Geometrarum instar, cellas suas in figura sexangula & sex laterum æqualiumque angulorum ædificant? Reliqua hujus animalis nunc non attingo. Quantum enim in eo, ut & in Bombyce, ostenderit Natura artificii, impossibile est verbis exprimere.

§. 9. Porro etiam *Natura*, sibi quidem relicta, unô semper & eodem modo agit; ex quo iterum ejus sapientia sese manifestat. Ab insipido quod fit, confusum est, & vago motu huc atque illuc ruit. Unô eodemque semper modo stellæ cœlum decurrunt, motusque suos absolvunt. Nec enim est, quod ad Intelligentias hinc quis recurrat: quas jampridem ex officio hoc movendi faces cœli saniores Philosophi dimiserunt. Et aliis longè fungi muneribus Beatos Angelos, pagina sacra nobis demonstrat. Sic & perpetuô unô eodemque modo pluviae nivesque decidunt, ac cætera Meteora gignuntur: unô eodemque modo Magnes trahit ferrum, gravia de-

descendunt, levia adscendunt. Unô eôdemq; modô seges aristas
producit, vitis uvas, lapis lapidem. Anima Pomî quotannis
poma eôdem efformat modô, iisdem coloribus, odoribus & sa-
poribus exornata, & certâ figurâ certâq; quantitate determi-
nata. Idem valeat de Anima Piri, Mespili, Cerasi, & cujusvis
arboris. Sic & cum foliis, corticibus & aliis comparatum.
Quæ folia fundit Pomus, ea non fundit Citrus, & quæ Citrus,
ea non fundit Cerasus. Et quâ figurâ prodeunt folia Pomî hoc
anno, eâdem prodeunt sequentibus annis. Hoc ipsum & in
Brutis experimur. Verbi gratiâ cum Gallinis aut aliis avibus
pennæ sive excidunt, sive evelluntur, Natura novas in earum
locum format prioribus plerumqve exactissimè respondentes.
Nigra antè fuit gallinæ, duabus tantùm, aut tribus albis pennis
intermissis? Eundem planè colorem refarciens Natura red-
det. Adhæc ipsa etiam Animalia statâ figurâ, structurâ &
quantitate à Natura impertiuntur. Cùm reliqua animantia
prona terram spectent, homo, os sublime gerens, cœlum tue-
tur, & ad sidera vultum erigit. Sic aliam figuram Leo, aliam
bos, aliam asinus, aliam canis habent. Si decem hominum
millia attentè intuearis, omnia eorum corpora pari ratione
constructa reperies; eundem contextum, figuram, numerum,
situm omnium partium dextra sinistris simillima, totumqve
corpus eodem ferè circino *ἰσοῦ ῥόπου* invenies. Idem de aliis
etiam judica animalibus. Ita quoque, quod ad quantitatem spe-
ctat, non excrevit musca ad quantitatem anseris, nec anser
molem & magnitudinem asini attingit, nec asinus vastitatem
Elephanti adsequitur. Rursus etiam elephas non decrevit ad
staturam asini, aut asinus minuitur ad exiguitatem anseris, aut
anser ad muscæ corpusculum contrahitur. Equidem non ad
punctum alligata hæc quantitas corporum est, sed latitudine
suâ & varietate insigni gaudet. Differt magnitudine sicut e-
quus ab eqvo, bos à bove, ita homo ab homine. Tam laxa ta-
men non est, ut terminos nullos agnoscat. Unde nunquam in
eorum sententiam pedibus ire potui, qui Gigantes & Pumi-
liones in Naturæ erroribus non habent, cùm illi utique à com-

muni hominum quantitate, quæ trium circiter ulnarum est, maximum in modum recedant.

§. 10. Tandem & *Natura constantissimè agit*, atque vel hoc ipso etiam sapientiam suam prodit; sicuti contrà, qui bonum opus cœptum non constanter persequitur, sed ab eo, tædio & lassitudine adfectus, recedit, insipidus habetur. Nunquam pulcherrimi cœli ignes à motu suo desistunt: nunquam ignis urere, nunquam aqua frigefacere desinit. Verbo dicam: Quò vigore Natura ab initio egit, eò & adhuc hodiè, à superiori non impedita, agit, imò aget usque ad seculi consummationem. Fumum igitur vendunt, qui vires Naturæ pedetentim deficere, & in pejus ruere quotidiè, usque tum planè cessent tandem, imperito populo persuadere conantur. Si vera hæc sunt, ait B. Sperlingius, in Synopsi. Phys. p. 28. mundi interitus non supernaturalis ac miraculosus, sed naturalis expectandus. In specie, descendisse Cœlum, figmentum est, jamdudum à naturæ scrutatoribus explosum. Elementorum vires qui trahit in dubium, ignem accedat, & plus satis incalcescet. Eclipses esse horridiores & frequentiores, monstrum in Mathe- si est. Plantis vires loca adimunt & tempora anni, absque mundi senio. Homines hodiè deteriores vetustioribus, non ob naturæ defectum, sic enim nulli forent: sed ob morum depravationem. Mutata non est natura, sed hominum vita. Præclarè sanè. Finge enim, sponte suâ ad interitum cuncta vergere, prædici tandem per regulam proportionis, ex præteritorum nempe & præsentium temporum collatione poterit tempus & annus interitus mundi, quod tamen est contra effatum Christi, Marc. XIII, 32. Unde & semper, qui certi quid prædicere tentârunt de tempore consummationis mundi, mendaces reperti sunt. Ut non dicam, ipsam DEI potentiam defecturam, si Naturæ deficiant vires: DEUS enim naturam potenter sustentat & conservat. Finge, cœlum & Solem per aliquot milliarius myriades ad terram declinâsse, ut Philippus, Origanus & alii quidam ponunt, admittenda erit penetratio dimensionum, cum

cùm extrema cœli substantia tranſiſſet in mediam, media in ultimam, & ultima in substantiam ipsius Aëris; nullibi enim locum vacuum invenisset, in quem descenderet. Illam verò penetrationem jam pridem saniores Philosophi ex Physicæ pomœriis proſcripserunt. Admittendum prætereà vacuum, cùm nihil supra Cœlum aut Aquas potiùs supracœlestes fuisset, quod in locum illorum Corporum declinantium descendisset. Vacuum autem in Natura nemo, qui rectè rem expendit, concedere potest. Imò si cœlum propius terræ factum est, breviores essent nostri dies & anni, quàm prisci fuerunt, quia Sol nunc non tantum circulum describeret, quàm olim descripsit. Porro si Elementa affici & affligi statuis, Corporibus simplicibus, contra omnem rationem, corruptionem & mutationem ab intra, uti loquuntur Philosophi, tribuis. Et si dubitas de ignis calore, aquæ vé frigore, svaderem Tibi, ut nudus confideas in flamma, aut in Albi, tempore hyberno: sic enim sententiam mox mutabis. Quod etiã speciãtim ad terram spectat, fit ea certè in locis nonnullis interdum sterilis & effœta, verùm non ob naturæ, sed culturæ defectum. Mater enim cùm sit, coli diligenter vult à filiis, ne in novercam degeneret. Quãquam interdum etiã aliquid maledictioni divinæ hîc tribuendum sit, qui, ob hominum perverſitatem, locis nonnullis fœcunditatem adimit, prout statim post primorum Parentum lapsum universæ terræ fecit. Eclipses ideò olim eòdem modò, ut hodiè, contigerunt; quia causæ earum eòdem modò, ut hodiè, sese habuerunt. Si verò non semper fuerunt annotatæ aut in diaria relatæ, nihil hoc nostræ adſertioni officit. Major vel minor efficaciac plantæ ex loci, ubi procreſcit, qualitate multùm dependet. Nam quæ in calidioribus locis nascuntur plantæ, majorem habent vim, quàm quæ in frigidioribus natæ sunt locis. Hinc in Orientalibus Arabiæ & Græciæ partibus, ubi antiqvi Medicinam fecerunt, herbarum vires semper enituerunt. Plus etiã polent, quæ iusto anni tempore lectæ sunt: ut Pœoniæ radix
lecta

lecta in plenilunio magis valet, quam in novilunio effossa.
Patres ante diluvium sæpè usque ad millesimum fermè ætatis
annum vixerunt, cùm nostri Senes vix benè octogesimum an-
num attingant. Sed tum contenti erant victu simplicissimo,
& omni luxu abstinebant: non ita de fortunæ bonis erant
soliciti, non ita in Venerem proni, non ita iræ dediti. At ho-
diè gula vitam decurtat Germanis, Venus Gallis, avaritia & in-
solentia Hispanis, ira & vindicta Italis. Causis naturalibus
alias junge supernaturales. Piam & probam vitam ducebant
veteres, quæ promissionem habet hujus & futuri seculi; inde
perennabant diutius: at nos agimus vitam impiam, inde sæ-
pè dimidium annorum nostrorum non attingimus. Taceo,
quòd à priscis artes, quòd dogmata divina oretenus ad poste-
ros erant propaganda: in quam rem longioris vitæ usuram
DEUS iis indulgebat. Sed verò satis longa spatia in hoc
mari confecimus, portus tandem aliquando respiciendus est.
Nam omnia, quæ ad præsentem materiam spectant, nostræ pa-
gellæ non capiunt. Et quamvis etiam multa scriberentur, mul-
ta tamen adhuc restarent. Finimus ergò hîc, & DEO, pro
concessis in hoc labore viribus, gratias de-
bitas persolvimus.

05 A 1321

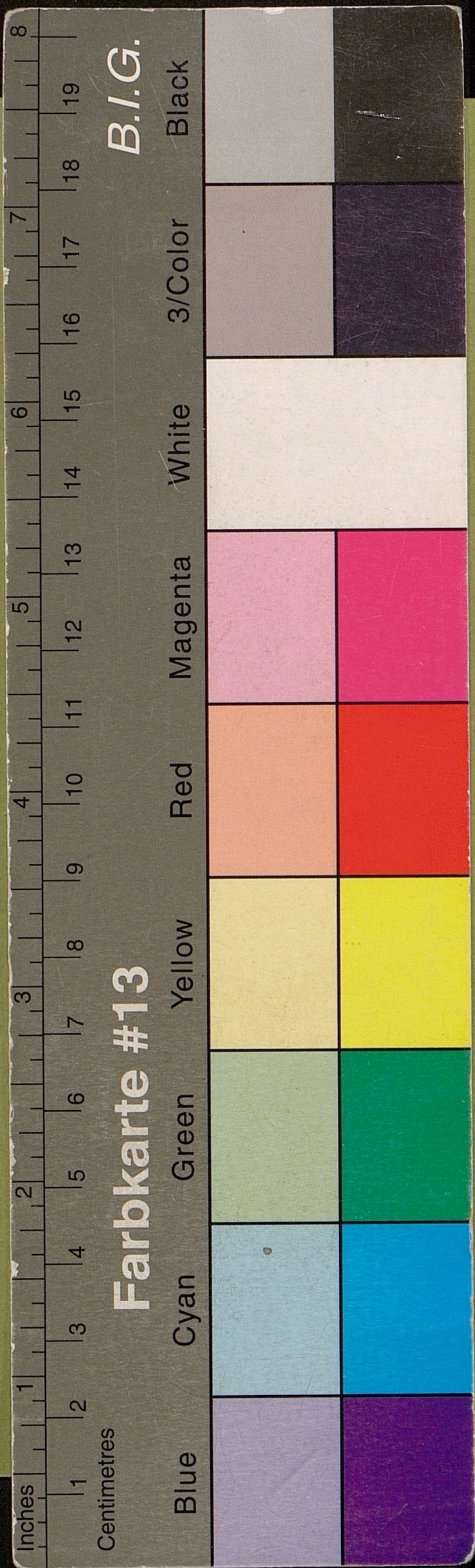
ULB Halle 3
003 780 929

1017

9

DISSERTATIONEM PHYSICAM,
De
Sapientia Naturæ,

*Ad diem 18. Martii, DEO dante,
examine publico sistunt*

PRÆSES

M. JOHANNES Müller /

&

RESPONDENS

**GEORGIUS DAVID Ziegler /
WITTEBERGA-SAXO.**

WITTEBERGÆ,

Literis MATTHÆI HENCKELII, Acad. Typogr.

ANNO M. DC. LXXVI.